

سەردانی جەھەپە وھەرەشەى سوپا!

09-09-2021

نووسەرەگان

ناوھندی لیکۆلینەوھى رووداو

كورتە : لە رۆژانی رابردوودا سەردانی وھفدیكى بالای پارتى گەلى كۆمارى (جەھەپە) وەك گەورەترین پارتى ئۆپۆزىسیۆنى توركيا بۆ ھەرىمى كوردستان، لەگەل ھەرەشەگانى فەرماندەى ھیزی وشكانى ئىران لەبارەى ھەبوونى ھیزە كوردیەگان لە خاكى ھەرىم، دوو رۆژەش گىرنگ بوون كە شایانى باسكردنەوھن. پالنەر و پاساوەگانى ئەو دووانە ھەرچۆنىك بن، لە شوپىنىكدا بە يەك دەگەن؛ لە ئىران و توركيا، خواستى زیادكردنى نفوز و كاریگەرى لەم ناوچەىە زیادى كردووھ!

بەرابى

لە رۆژانى رابردوودا سەردانى وەفدىكى بالاي پارتى گەلى كۆمارى (جەھەپە) وەك گەورەترىن پارتى ئۆپۇزىسىۋنى توركيا بۇ ھەرىمى كوردستان، لەگەل ھەرەشەكانى فەرماندەى ھىزى وشكانى ئىران لەبارەى ھەبوونى ھىزە كوردىيەكان لە خاكى ھەرىم، دوو رۆژەشى گىرگ بوون كە شاپانى باسكردنەوہن. پالئەر و پاساوەكانى ئەو دووانە ھەرچۇنىك بن، لە شۇنىكدا بە يەك دەگەن؛ لە ئىران و توركيا، خواستى زيادكردنى نفوز و كارىگەرى لەم ناوچەپە زيادى كردووه!

سوپاي پاسداران بەدوای دەسكەوتى زياترە لەبارەى پرسى مانەوەى حىزبە كوردىيەكانى رۆژەئەت و، توركياش لە رىگاكانى نفوزى زياتر دەگەپت و، ئەمەش لە ئاستىكداپە كە تەنانت پارتى گەلى كۆمارىش وەك پىويستىيەك تەماشاي دەكات. ھەرىك لەو رووداوانە پالئەرو پاساوى سىياسەتى ئىوخۇبى و دەرەكى دىكەيشيان ھەپە، بەلام لە ئاستىكى گشتىدا، ئەو گومانەى كە لەسەر داھاتووى سىياسەتى ئەمريكا لە عىراق، بە تايبەتى لەدوای رووداوەكانى ئەفغانستان دروستبوو، وەكو كاتاليزۆرى خواستى ئەوھىزانە دەورى بىنيوہ.

سەردانەكەى جەھەپە

كەمال كۆچدارئوغلۆ سەرۆكى پارتى گەلى كۆمارى وەفدىكى ناردە ھەرىم تا لەسەر "كراوہ ھىشتنەوہى دەرگاكانى دىالۆگ و بىرۆكەى رىكخراوى ئاشتى و ھاوكارى رۆژەئەتى نىوہراست" [1] لەگەل رايەدارانى ھەرىمى كوردستان گفتوگۆ بكەن. راستىيەكەى زياتر لە كراوہ ھىشتنەوہى دەرگاكانى دىالۆگ، دەتوانىن بىژىن ئەمە يەكەمجارە بە ئاشكرا ئەو دەرگابە دەكرىتەوہ كە پىدەچىت پاساوى گىرنگى ناوخۇبى ھەبىت.

جەھەپە لە تەمموزى 2021دا رايگەياند كە "مىزى رۆژەئەتى" بۇ بەرپۆەبردنى كاروبارى 24 پارىزگاي باشوور و باشوورى رۆژەئەتى توركيا دامەزراندووه ھەتا بتوانى رىژەى دەنگەكانى لەو ناوچانە زياتر بكات. [2] ئەو مىزى رۆژەئەتەش لەژىر دەستى ئوغوز كانان سالىجى جىگرى سەرۆكى جەھەپە بۇ كاروبارى رىكخستنداپە كە سەرۆكايەتى وەفدى حىزبەكەى بۇ ھەرىمى كوردستان كرد. ئەمەش ئەو گومانەى لاي ئەيارانى جەھەپە زياتر كردووه كە نەكا ئامانجىكى سەردانەكەى بۇ ھەرىم بۇ راكىشانى زياترى سۆزى كوردەكان بە تايبەت ئەو كوردە دىندارانە بىت كە پىشتەر دەنگدەرى ئاكارىتى بوون و لاي بەشيكيان بارزانى ھىمايەكى گىرنگە. راستىيەكەى، ھەرچەنى نەرمىيەك لە گوتەى بەرپرسانى جەھەپە سەبارەت بە پرسى كورد لە ناوچەكە بە دى دەكرىت، بەلام ھىشتا ديارنىيە كە ئەوان كە بە چ پرۆژەپەكەوہ دەيانەوئ ئەو پرسە چارەسەربكەن. باسكردنى پرسى كورد لە چوارچىوہى باسەكانى پەيوەست بە ماف و ئازادىيە كەسىيەكان، ھاوپەيمانىيەكەى لەگەل ئى پارتى كە پارتىكى نەتەوہگەراپە و ئاراستەى دەنگەكانى بەرەو زيادبوونە، ئەو پرسىيارە بە زىندووى دەھىلئەتەوہ و بەرپرسانى جەھەپەش لەپى حەوالەكردنى پرسى كورد بۇ پەرلەمانى داھاتوو، دەيانەوى جارئ خۇيان لەوہ بدزەوہ كە چارەسەرەكەى دلىان بۇ پرسى كورد كامەپە. ئا لەبەر ئەوہش، رەنگە ئەو گومانە زياتر لە راستى نزيك بىت كە راكىشانى سۆزى كورد، بەكۆك لە ئامانجەكانى ئەم سەردانە بىت.

جەھەپە ھۆكارىكى دىكەى سەردانەكەى وەك باسكردنى بىرۆكەى رىكخراوى ئاشتى و ھاوكارى رۆژەئەتى نىوہراست باسكردووه. بە گوتەى ھەندىك لە بەرپرسانى جەھەپە ئەم رىكخراوہ بۇ ھاوكارى ئەمنى نىيە و، بۇ ئەوہپە كە بەرپى ئابوورى و دىالۆگەوہ لە مەملەنىكانى ئەم ناوچە كەمىكرىتەوہ. سەرەتاش واپان داناوہ كە ئەم رىكخراوہ عىراق و توركيا و ئىران و سووریا بگرىتەوہو، دواترىش ھىزى دىكەى ناوچەى و نىودەولەتیشى وەكوو چاودىر بۇ زيادبكرىت.. ئويناڵ چەقىك ئويز ئەندامى وەفدەكەى جەھەپە بۇ ھەرىمى كوردستان كە ئىستا راويزكارى سەرۆكى حىزبەكەپە بۇ كاروبارى سىياسەتى دەرەوہ، پىشتەر بالىۆزى توركيا بووہ لە بەغدا، باكۆ و لەندەن، سالى 2006 لە ھەولئىكى تىرۆركرانىش لە بەغدا قوتارى بوو. بۇبە ئاشناى بنەماكانى سىياسەتى دەولەتەكەبەتى لە رۆژەئەتى نىوہراست. بىرۆكەى ئەم رىكخراوى ئاشتى و ھاوكارىيەكەش ئەگەر وەك جەھەپە دەپەوئ سەربگرىت زياتر بىرخەرەوہى ھەولەكانى مستەفا كەمال ئاتاتوركە بۇ سەرخستنى پەيمانى سەعدئاباد. بۇ زۆرىك لە كوردەكان بىرۆكەى ھاوكارى ناوچەپە، بىرخەرەوہى پەيمانەكانى وەك پەيمانى بەغدا و سەعدئابادە كە بەشكى ئامانجەكەپان دژايەتى كورد بوو.

ھەلبەت باسكردنى بىرۆكەى رىكخراوىكى وا لەگەل ھەرىمى كوردستان، واتاى ئەوہپە كە جەھەپە دان بە ئەكتەرىكى كوردىدا دەنىت،

ھەرچەندە كە دەولەتتىكى سەربەخۇشى نىيە، بەلام ئەمە قەسە ئىستايەتى كە دەسلەپتىكى بە دەست نىيە. گرنگ ئەوھىيە كە ئايا ۋەختى بۈۋە دەسلەپتە ۋە ھەممە دەۋلەت كارى بۇ ئەۋ بىرۈكەيە كىرد، ھەمان بۇچۈۋى دەمىنىت يان نا؟ ئەۋەش ھىشتا نارۋونە.

ھەرەشەكانى سوپاى پاسداران

مەھمەد پاكپور فەرماندە ھىزى وشكانى ئىران لەبارە ھىزەكانى رۇژھەلەت لە ھەرئىمى كوردستان رايگە ياندوۋە كە نابى رىگا بىرئىت "بىنكە ۋە بارەگايان ھەبى ۋە بىن ۋە بچن" ۋە جەختىشى كىردۈتەۋە كە ھەرچۈرە خاڧىۋونىڭ لە ۋە ھۇشدارىيە كە بە عىراق ۋە ھەرئىمى كوردستانيان داۋە، ۋەك "پىچەۋانە ۋە پەيوەندى باشى دوۋلايەنە" تەماشە دەكەن. ھەرۋەھا باسى "تەگەرى ۋە ئەلماندەۋە" ىشى كىردە. [3]

ھەلەبەت ئەۋجۈرە لىدوانانە تازە نىن ۋە گەلىكجىر باسىان كراۋە. لەۋانەيە ھىزەشەكانى توركيا بۇسەر پەكەكە ۋە ھەلۋىستى عىراقىش، بە تايبەت گوتەكانى ۋەزىرى بەرگىرى عىراق لە كۇرپەندى رافىدەين كە ناراستەۋخۇ جۇرئىك رەۋابى بە ئۇپەراسىۋنەكانى توركيا لە ھەرئىمى كوردستان دا، پالئەرىكى گوتەكانى ئەۋ فەرماندەيە ئىران بن. بەلام لەۋە گىرنگىر ئەۋەيە كە، دۇخى ئەفغانستان لەلەيەك ئىرانى ھاندەۋە تا زىاتىر بىر داھاتوۋى نفوز ۋە كارىگەرىبى خۇى لە عىراق بىكەتەۋە ۋە دەستى پىۋە بگىرئىت ۋە لەلەيەكى دىكەش، دەپەۋى كەلك لە دۇخى ئىستەي عىراق ۋە دىالۋگى ۋاشنتن- بەغدا بگىرئىت بۇئەۋەي لە پىرسى مانەۋەي حىزبە كوردىيەكانى رۇژھەلەت لە ھەرئىمى كوردستان ئىمتىيازىڭ ۋەربگىرئىت.

ۋەكچۇن بەكەم كىشانەۋەي ئەمىرىكە لە عىراق رىبى بۇ ئەۋە خۇشكىرد كە لە 2016دا كۇتايى بە نىزىكەي 35 سالى مانەۋەي مۇجەھىدىنى خەلق لە عىراق بىت، ۋادىارە تاران بە تەمايە ھاۋكات لەكەل گەپەكانى دىالۋگە ستراتىژىيەكانى بەغدا ۋە ۋاشنتندا، رىگەپەك بۇ كارىگەرىدانان لەسەر پىرسى مانەۋەي ئۇپۇزىسىۋنى كوردى رۇژھەلەت لە ھەرئىمى كوردستانىش بدۇزىتەۋە.

ئىران لە سالىنى رابردوۋدا چەند جارىك ھىزىشى كىردۈۋەتە بىنكەي بارەگاي حىزبەكانى رۇژھەلەت لە نىزىك سىنور ۋە لە دوۋرى سىنور. ھەرۋەك چۇن لە سەرەتاكاندا ھىزىشى موشەكى دەكرانە سەر بىنكەي ئەشەرەف كە بىرى كەمتر لە 100 كم دوۋرى سىنورەكانى ئىران بو، ھەتا دۇجارىش كەمپە بۇ ئەلبانىا كۇپۇزىيەۋە.

بە ئەگەرى زۇر، بەشكى بەرچاۋى ئەۋ پەرلەمانتارانەي كە لە گروۋپەكانى نىزىك لە ئىرانەۋە دەبنە ئەندامى پەرلەمانى داھاتوۋى عىراق، كەسانىكى نىزىك لە گروۋپە چەكدارىيەكان دەبن ۋە ئەمەش ۋادەكات كە ھەستىنكى حىكومەت ۋە پەرلەمانى داھاتوۋى بەۋ پىرسە ئەمىنىيەنە كە جىبى بايەخى ئىران زىاتىر بن.

خۇى پىشترىش عادل عەبدولمەھدى لە كارنامەي كابىنەكەيدا بەلئىنى ئەۋەي دابوۋ كە چارەپەك بۇ پىرسى مانەۋەي ھىزە چەكدارىيەكان لە عىراق بدۇزىتەۋە. بۇيە دوۋر نىيە لەكەل حىكومەت ۋە پەرلەمانى داھاتوۋدا بەھۇى گۇشارەكانى ئىرانەۋە، جارىكى دىكە ئەۋ پىرسە بىكەۋىتەۋە رۇژھەف.

كۇتايى

ئەمىرىكە ھىشتا ھىزە گەۋرەكەي جىھانە، بۇيە ھەرچۈرە سىياسەت ۋە جۈلەپەكى كارىگەرى لەسەر زۇرئىك لە ۋلاتانى دىكەي دىنا دادەنىت. ئەۋ دىمەنە نارۋونەي كە بەھۇى رۇدوۋەكانى 2019 لە سوۋرىا ۋە دوانرىش لە 2021ى ئەفغانستان، سەبارەت بە ئەمىرىكە لە عىراق دروستىۋە، كارىگەرى لەسەر ناخۇبى عىراقىش داناۋەۋ خۋاستى دەۋلەتانى ناۋچەيشى بۇ زىادكردى نفوز ۋە كارىگەرى لە عىراق زىادكردوۋە. ئەمەش ئەۋ خالەپە كە سەردانەكەي جەھەپە ۋە لىدوانى فەرماندەكەي سوپاى پاسداران تىيدا بە پەك دەگەن.

سەردانەكەي جەھەپە چى بۇ دەنگ بى ۋە چى بۇ رەنگ ۋە پەيوەندى، بايەخدارە. لەكەل ئەۋەي كە ھىشتا ئەۋ حىزبە، پۇژەپەكى رۋونى بۇ پىرسى كوردى پى نىيە، زىادكردى كەئالەكانى پەيوەندى ھەرئىمى لەكەل توركيا بايەخدارە تا تەنيا بە ئاكارىيەۋە سىنوردار نەبن. ھەرچەند دۇجار سەردانەكەي جەھەپە لە قازانجى ئەردۇغانىشداپە كە ئىستا بەھۇى مەھەپەي ھاۋبەشى لە ھاۋپەيمانى جىمھور، تۋاناي كرانەۋەپەكى ئەۋتۋى بەرۋوى كوردەكاندا نىيە كە لە ھەلپۇزاردنى رابردوۋدا ھۇكارىكى شىكستەكانى بوون، بە تايبەت لە شۋىنئىكى ۋەكوۋ ئىستانبول.

ھاتنى ۋەفدەكەي جەھەپە بۇ ھەۋلىز دەمى گەۋرەترىن پارتى بەرھەلەستكار بۇ دۇبەتكردى ھەرچۈرە تاكتىكىكى ھەلپۇزاردنى ئەردۇغان دەگرئىت كە لەۋانەيە لە داھاتوۋدا بۇ راكىشانەۋەي سۇزى كوردەكان بىگرئىتەبەر.

لىدوانى فەرماندەكەي سوپاى پاسدارانىش زىاتىر بۇ كەلكۈەرگرتە لەۋ دۇخى كە عىراق پىيدا دەروات. حىزبەكانى رۇژھەلەت كوردستان

له سالى 1995 وه شهريكى ئوتتويان بهرامبهر ئيران نهكردووه و به پي پرتوكولى ژماره 1 ريكهوتننامهى جنيف، پاراستنى ئهوانهى كه بههر هوكاريك ئيدى شهري ناكهن، كاريكى پويست و رهوايه. لهلايهكى ديكهوه، ئهگهري هيرشيكى بهرفراوانى سوپا بو سهر بنكه و بارهگاي حيزبه كوردويهكان دهتوانيت پليتهى نارهازى نيوخويى كورديش له ئيران داگيرسينيت و، ئهمهش دواى شتيكه كه ئيران لانيكهه لهم وهختانهدا به تهماى بيت. به تاييهت كه بههوى دوى خراپى ئابوورى و رووداوهكانى خوزستانيشهوه نارهازى خلك له ئاستيكى بهرزدايه. ههلبهت ئهگه زوره كه هاوشيوه سالى رابردوو گوشارى سياسى و سهربازى بهردهوام بيت تا لهو دوسيهدا ئيمتيازىكى زياتر وهريگرېت.

<https://www.chp.org.tr/haberler/chp-heyeti-erbilde> - [1]

<https://www.bbc.com/turkce/haberler-turkiye-57758499> - [2]

- [3]

<https://www.dw.com/fa-ir/%D9%87%D8%B4%D8%AF%D8%A7%D8%B1-%D9%81%D8%B1%D9%85%D8%A7%D9%86%D8%AF%D9%87-%D9%86%DB%8C%D8%B1%D9%88%DB%8C-%D8%B2%D9%85%DB%8C%D9%86%DB%8C-%D8%B3%D9%BE%D8%A7%D9%87-%D9%BE%D8%A7%D8%B3%D8%AF%D8%A7%D8%B1%D8%A7%D9%86-%D8%A8%D9%87-%D8%A7%D9%82%D9%84%DB%8C%D9%85-%DA%A9%D8%B1%D8%AF%D8%B3%D8%AA%D8%A7%D9%86-%D8%B9%D8%B1%D8%A7%D9%82/fa-59099537>